

Letna:	Akademiki . . .	30 Din
	Drugi	40 Din
Mesečna:	Akademiki . . .	4 Din
	Drugi	5 Din

Čekovni račun številka 17.139

Uredništvo in uprava:
UNIVERZA, Ljubljana.

9. FEBRUARJA 1937.

1551

Za načrtno in neodvisno politiko slovenske univerze!

AKADEMSKO GLASILO ZA UNIVERZNA IN JAVNA VPRAŠANJA

Problem slovenske univerze

Zagrebsko časopisje je pred nekaj dnevi objavilo načrte za novo zgradbo tehniške fakultete v Zagrebu, ki bi imela prostora za 1000 študentov. Sedaj jih je vpisanih na zagrebski tehniki 600. Časopisje je omenilo na kratko, da v zvezi s tem vprašanjem odputuje rektor zagrebske univerze, skupno s prorektorjem in vsemi dekani v Beograd, kjer bodo sprejeti pri prosvetnem ministru.

S trpkim občutkom smo gledali načrte za novo tehniko, ki jo bodo zgradili v Zagrebu, saj nam je ob teh člankih in načrtih nehoti stopila pred oči borna zgradba slovenske tehnike na Mirju in še ta zgrajena s privatnim denarjem. Nehote smo morali z nova primerjati rast kulturnih institucij drugod in pri nas. Nehote smo vzporejali programa zagrebske in ljubljanske univerze — tam nova, kompletna tehnika, tu kemični in hidrotehnični inštitut.

Daleč smo od tega, da bi zavidali srečnejšim zagrebskim tovarišem popolno tehniko, nove klinike, nove fakultete, saj ga ni menda študenta na svetu, ki bi bolj razumel potrebo po laboratorijih, knjigah in seminarjih, kakor to razume slovenski študent. Razumevanje, ki izvira iz pomanjkanja.

Ne, ne zavidamo jim tega, zavidamo pa jim, da se njim ni treba boriti za zidavo svoje univerze, da njim ni treba akcij, ni treba pisati člankov in prirejati zborovanj. Tega jim ni treba, ker za to skrbje drugi — poklicani.

V Beogradu je že pred desetimi leti razvil rektor univerze program, po katerem se sistematično in konsekvntno razširja in dograja beograjska univerza. V Zagrebu, kjer rastejo vsako leto univerzne zgradbe iz tal, se godi tako, da odputuje rektor s prorektorjem in vsemi dekani v Beograd k prosvetnemu ministru, da mu predloži gradbeni program zagrebske univerze in, — da uredi finančno vprašanje.

V Ljubljani, kjer stoji slovenska univerza, najmlajša na teritorju države, najmanj opremljena, najmanj dotirana, brez svojih poslopij, pod tujo streho, v Ljubljani take geste, kakor sta jo napravila beograjski in zagrebski rektor, še nismo doživeli.

In vendar — menda ni rektorja na katerikoli univerzi na svetu, ki bi imel pri takem delu večjo podporo študentov in večje njihovo razumevanje, kakor bi to imel prav naš rektor. Nobenega bi morda ne spremljale tako globoke simpatije slovenske javnosti, kot prav človeka, ki bi z vsem zanosom šel in vršil čudovito poslanstvo, da mu je kot rektorju univerze, za katero se je boril slovenski narod skozi več kot pol stoletja, ker se je dobro zavedal, kaj pomeni za njegov obstanek njegova kultura, poverjena skrb za najvišjo slovensko kulturno ustanovo in naložena častna in velika naloga, da vodi delo in se bori za njen vsestranski razvoj ter jo usposobi za njene visoke naloge, ki jih ima v službi ljudstva in njegove kulture.

Ali bomo doživeli, da bo rektor slovenske univerze predložil prosvetnemu ministru izdelan program za celotno tehniko, za popolno medicinsko fakulteto, za novo univerzo, za nove fakultete. Ali bo res moral slovenski študent nadaljevati z akcijami in postavljati zahteve in utemeljevati potrebe slovenske univerze. Ali naj čaka vprašanje slovenske Akademije znanosti in umetnosti na iniciativo dvajsetletnikov?

Mi čakamo in pričakujemo — kako dolgo še?

Dr. Peter Zenkl v Ljubljani

Dr. Peter Zenkl, znani češki socialni delavec pride v Ljubljano. Rodil se je tedaj in tedaj, tam in tam, končal te in te študije in glavno njegovo delo je socialno skrbstvo mesta Prage, njegov ponos so Masarykovi domovi. Tako nas je dnevno časopisje pripravilo nanj.

Vsa Ljubljana je govorila o njem, o socialnih vprašanjih in socialnem skrbstvu. Govorili so učeni in neuki, oni, ki so razumeli, za kaj gre, pa tudi oni, ki se jim je le megleno sanjalo, kaj neki naj bi bilo socialno skrbstvo. Govorilo se je mnogo, ljudje so pričakovali: eni, da bo povedal, kako naj se reši vprašanje beračenja, drugi vprašanje brezposelnosti, tretji, kako se bomo borili proti ekstremistom, nekateri celo to, da bo Peter Zenkl povedal čudežno formulo, po kateri bo Ljubljana brez vsakih žrtev in dela dobila kar v nekaj letih svoje Masarykove domove, tam nekje na obronkih Golovca.

Dvorana se je napolnila. Bilo nas je vseh sort. Mnogo nas je bilo radovednih in željnih spoznanja. Pred nami je stal človek, in mi smo ga poslušali. Govoril je tako, kot se pri nas ponavadi ne govori. Odpiral je dušo človeka, dušo, tako kot jo je on dojel, povedal njeno osnovno pravico, ki jo ima: do koščka sreče na tem svetu. Videl je predmestne, vlažne in umazane barake, kjer spijo ljudje. Obiskal jih je, slikal posamezne prizore, jih proučeval, iskal dokaze in ustvaril film o praški periferiji, ki mora odpreti oči oblastem. Ta naj pokaže, v kakih brlogih spi in živi meščan praške mestne občine, ki ima vklesano na vratih: **Praga, mati mest.** Treba je bilo pokazati prizore razcapanih, nepočesanih, ušvih figur, ki spijo po klopih in grmovju mestnih parkov in tedaj postaviti vprašanje: »Ali bodo tudi ti dobri meščani in državljani, ali je tudi njim Praga mati, ali tudi oni uživajo svojo pravico: majhen košček sreče na tem svetu?« Peter Zenkl je iskal bedo življenja in s to bedo vzgajal občinske svetnike, one, ki so vsak dan sedeli za gosposkimi mizami in se pokrivali z gorkimi odejami v suhih, zračnih in vedrih sobanah, one, ki so votirali proračune.

S fotokamero je hodil po najbolj zapuščenih dvoriščih, po kletih in podstrešjih, po netlakovanih predmestjih, kjer se ob deževnih časih udirajo noge v blato in brozgo, hodil je in pokazal izstradane bolne vročične otroške obraze, ki so vsi mladi in nedolžni, a vendar že stari in nagubanih lic. Ali naj bo to bodočnost češkega naroda, ali bodo taki ljudje enkrat branili in ljubili svojo domovino, ko jim bo kašelj razdiral mlada pljuča, ko bodo suha vročična usta iskala zraka?

Hodil je z globoko zavestjo, da hoče pomagati sočloveku, pomagati otroku, ker je tu videl prvo in najvišjo dolžnost. Ne miloščine, ki poniža človeka, ki mu ubija ponos, ga kvari in ne vzgaja. Dolžnost je prava, ki bo dajala vero v življenje in človeka, vero v bodočnost in upanje na malo sreče; dolžnost, ki bo vzgajala naraščaj.

Kaj je bolje, zdraviti in vzgajati otroka, ali pozneje zapirati in obsojati zločince, zdraviti bolna telesa brez volje in veselja, zlomljena življenja, ohromele ude, strti ponos in samozavest? Odgovor so pokazale mogočne stavbe, čiste, zračne spalnice, telovadba, zdrava in zadostna prehrana, učenje in izobrazba in čete majhnega drobiža, ki se tam veselo smeje, uživa v gibanju, vodi in solncu, v premetavanju svojih majcenih udov, ki črpajo moč naravnost iz narave, iz ključice pomladi in gorkote vročih poletij, kjer polnijo otroci svoje duše z občutkom lepote, se vzgajajo v čutu dolžnosti, veri v ljudi in bodočnost.

Ob teh, ki šele bodo ljudje, se veselijo narave in pomladi tudi oni, ki so vse življenje delali, dali dober delež svojega zdravja in mladosti,

svoje telesne in duševne moči, skupnosti. Ti so že dobojevali svoj boj za življenjski obstoj, podarili so življenje novim delavcem, zato imajo pravico, da v starosti uživajo in se spočijejo na soncu v cvetočih vrtih, med biljkami, ki poganjajo novo življenje in novo pomlad, ki je sami več nikoli ne bodo doživeli. Imajo pravico, da se njihove stare utrujene moči pokrepčajo. Zato toliko nege v domovih, kopelji, ultravioleturnih žarkov, električnih masaž, reda, čistoče, počitka, vrtov in gozdičkov.

Govoril je Človek: nihče ne dobi koščka kruha zastoj, mora si ga zaslužiti. Dvorana je ploskala in odobraval. Toda predavatelj opozarja: Nihče ne dobi ničesar zastoj, toda mi izdajamo ogromne vsote, da jim damo priliko, da si kruha zaslužijo. Skoraj 100 milijonov ČK gre za socialno skrbstvo praške mestne občine. Pokazale so se delovne čete, dvorana je odobraval in ploskala. Toda ne pozabite, opominja spet gost, delo je prostovoljno, ni pritiska, vsak naj sam voli, ali bo zaslužil vsakdanji kruh, ali bo beračil. Tudi tu vzgajajo ljudi. Zato, ker zaslužiš, boš s svojim delom postavil mogočni spomenik velikega človeku, ki naj ti bo vzor vse življenje, učitelju, vodji in učenjaku Masaryku.

Človek in vzgoja je geslo teh ljudi; vzgoja, moderna, skrbna vzgoja človeka za narod, za bodočnost. Tako dela zdrava demokracija naroda, ki v naporu za svojo osvoboditev ni izgubil idealov in energije. Bil je le en sam začetek poleta, ki je šel naprej, nihče ga ni zlomil, ko je gradil smotrno in vztrajno, celico za celico, človeka za človekom. Zato se je tako razvila znanost in kultura, zato napreduje šolstvo, zato raste zdrav in čvrst naraščaj, ki bo mirno in trezno nadaljeval delo, ki so ga začeli veliki ljudje-značaji in znanstveniki, ljudje z dosledno linijo svojega življenja.

Človek je govoril, povedal je mnogo: ne miloščina, ki je majhna in raztresena — dolžnost, ki je velika, globoka in široka. Zavest, ki drži človeka. Ne samo kurativnost, skrb za že bolno in gnilo, ampak v prvi vrsti preventivnost, da zaščitimo človeka, da mu zavarujemo zdravo življenjsko jedro, ki edino lahko vztrajno ustvarja, da mu ohranimo ponos in nepokvarjeno dušo. Ne ozko strankarstvo in zakrknjenost, široka, zdrava demokracija, človek naj postane Človek, deležen spoštovanja, ki ga je vreden.

Inflacija visokošolcev je pojenjala

Pod tem naslovom so poročale »Münchner Neueste Nachrichten« 19. januarja o frekvenci slušateljstva na nemških visokih šolah. Po uradnih podatkih je število slušateljev v letu 1931 padlo od 131.000 na 76.800. S tem se je število visokošolcev v Nemčiji približalo stanju pred vojno, l. 1914, ko je znašala frekvenca le 69.300. Nemški komentar k temu: izboljšanje razmer, možnost zaposlitve v nacionalno socialistični Nemčiji je postala večja, večji dotok je zopet zaželen.

Toda obenem s tem komentarjem so objavljeni tudi podatki o številu abiturientov, ki so boljši komentar. Samo v zadnjem letu je padlo število abiturientov od 40.000 na 30.000, torej za celih 25%, v enem letu. Preprost je račun, da je ob padcu števila abiturientov nujen tudi padec v številkah o frekvenci univerz. Vzroka za nazadovanje na univerzah je treba torej iskati posredno, v vzroku za nazadovanje abiturientov. Nemški vir o tem ne govori. Morda visoke šolnine, numerus clausus, težji življenjski pogoji staršev, ki ne morejo več nuditi svojim otrokom srednješolske in še manj visokošolske izobrazbe...? Gotovo vse to prej, kakor pa — »izboljšanje razmer« —

Nazadovanje je opaziti tudi v Avstriji. Tam je po poročilu avstr. statističnega urada (N. Fr. Presse od 18. jan.) padlo število slušateljev na univerzah v zadnjem letu od 20.608 na 19.769. Tudi Avstriji pripisujejo ta padec povečanju možnosti zaposlitve abiturientov, kot na drugi strani tudi dejstvu, da se abiturienti takoj po maturi javljajo v vojaški kadetski rok. Zal niso objavljeni podatki o številu

Za slovensko šolstvo

Brezposelni učiteljski abiturienti

Med probleme slovenskega šolstva spada nedvomno tudi problem brezposelnosti v učiteljskem stanu, ki izhaja iz istih vzrokov kot večina nedostatkov in pomanjkljivosti, ki ovirajo organski razvoj in napredek našega šolstva.

Po drugi strani pa spada to vprašanje tudi v kompleks vseh ostalih slovenskih gospodarskih, socialnih, političnih in kulturno-političnih vprašanj, ki so tako aktualna in po svoji povezanosti z našim današnjim položajem takšna, da morajo postati last najširše slovenske javnosti. Mlada učiteljska generacija, ki je po krivici odmaknjena od svojega življenjskega dela, tvori z vso ostalo kmečko, delavsko in intelektualno mladino, ki je brez dela, tisto skupino, za katero velja danes tako pogosto rabljeni, pa tudi tako površno in surovo razumljeni izraz — hiperprodukcije. Le da je problem hiperprodukcije tukaj toliko bolj nerodno zapleten in težaven, ker ga ni mogoče rešiti na tako preprost in učinkovit način, da bi se vsi ti mladi ljudje, ki so odveč na svetu, pometali v morje kakor kava, pomaranče in druge podobne reči, čeprav ponekod praksa že pozna podobno sredstvo, da jih namreč pošilja v hrano topovom.

Tako so ti učiteljski-abiturienti del naše generacije, ki ji je iztrgana možnost, da bi dala družbi svoje sposobnosti in dobila od nje pogoje za primerno življenje. Po vseh naukih in z mladim zanosom pisanih nalogah o idealnem učiteljskem poklicu — ostati doma; ostati odvisen od razočaranih staršev in njihovih neznatnih dohodkov, z neprestanim občutjem, da si v tem tesnem uradniškem, delavskem, bornem kmečkem domu v napotje, da si pri dvajsetih, petindvajsetih letih na svetu nepotreben, da si z vsemi svojimi idealnimi načrti o življenjskem delu ljudem odveč in v breme; biti v boljših primerih do ponižanja potrpečljiv in pokoren instruktor razvaje-

nih otrok, vzgojiteljica (in neredko obenem perica, sobarica, likarica in pod.) za smešno nizko plačo in za ponižujoče poglede, zgrabiti v sili za delo natakarič, pisarniškega sluga, služkinje, tovarniške delavke — to je danes položaj, v katerega odriva mlade učitelje brezposelnost. Daleč smo od pojmovanja, da bi bila ta dela sama po sebi ponižujoča, toda življenjsko delo in namen učiteljskega abiturienta, če naj se mu ne zlomi vera v življenje, v pravičnost in smotrno vodstvo družbenih odnosov, pa je delo v šoli, za katero si je izobrazil vse svoje tvorne sile.

Za tak stan, ki služi ljudski izobrazbi, ne bi brezposelnost nikdar smela biti problem. In najmanj bi smel biti to problem danes, ko zahteva življenjska borba od našega ljudstva čim popolnejšo izobrazbenost. Našemu kmečkemu in delavskemu ljudstvu daje osnovna šola edino izobrazbo, pot do višje izobrazbe mu zapira slab ekonomski položaj. Zato pada na osnovno šolo vsa težka dolžnost in trdo delo ljudskega izobraževanja. — Naše šolstvo pa hira in propada prav radi nezadostnega števila učiteljev. Ne preveč, **premalo je učiteljev!** Toda kljub temu, da je v Sloveniji 223 razredov brez učiteljev, da so slovenske šole z otroci prenapolnjene, da poučuje en sam učitelj do 100 otrok v enem razredu, da veliko število eno- in dvorazrednic nujno potrebuje novih razredov in vzporednic, da 115 učiteljev služi že čez zakonito službeno dobo (t. j. 35 let), da mnogi kraji nujno potrebujejo novih šol; kljub temu je **danes v Sloveniji 719 brezposelnih učiteljev**, izmed katerih čakajo nekateri že sedmo leto. Njih število vsako leto bolj raste, slovensko šolstvo pa vsako leto bolj propada.

Kakor je nujno, da reši država 719 mladih intelektualcev bede, prav tako je nujno in potrebno, da dá kmečkemu in delavskemu sloju tisto izobrazbo, do katere ima pravico.

O naši meščanski šoli

Zanimanje za ustanovitev meščanskih šol na bivšem Kranjskem, Štajerskem in Primorskem se je pričelo že leta 1869., ko je stopil v veljavo državni zakon v bivši Avstriji. Po tem zakonu so imeli pravico ustanavljati meščanske šole deželni zbori.

Do prevrata smo imeli na Kranjskem dve javni meščanski šoli (v Krškem nemško, v Postojni slovensko), na Štajerskem samo nemške (v Mariboru tri, v Celju dve). Vse te šole so se po prevratu pretvorile v slovenske. Na Primorskem je bila v Gorici deklška meščanska s slovenskim učnim jezikom, prav tako v Trstu.

Novi učni načrti teh šol, ki jih je učna uprava v Ljubljani potrdila dne 21. avgusta 1919, so bili prirojeni za splošne potrebe praktičnega življenja s posebnim ozirom na potrebe kmečkega, obrtnega in trgovskega stanu.

Sprva so bile meščanske šole trirazredne, pozneje je vpeljal višji šolski nadzornik dr. Poljanec še nastavni razred, ki se je po par letih združil z meščansko šolo, ki je tako postala štirirazredna. Učenci in učenke so lahko z diferencialnim izpitom prestopali v višje razrede srednjih šol, absolventi pa na učiteljske; sicer jim je bila odprta pot v praktične poklice in v vse strokovne srednje šole. Danes pa učenci ne morejo prestopiti v srednje šole in ne na učiteljske, kar nasprotuje načelu: Nadarjenim prosta pot do študija. Zato naj se omogoči učenec(-kam) z odličnim ali prav dobrim uspehom prestop v višje razrede srednjih šol, a zahteva od njih dopolnilni izpit iz predmetov, ki se jih na meščanski šoli niso učili. Ta zahteva je upravičena tudi iz razloga, da so učenci, posebno na podeželju, dalje časa v očetovi in materini oskrbi, kar je poleg materialnega tudi velikega pomena za telesno in moralno zdravje našega naroda. — Absolventom meščanskih šol, ki so položili završni izpit z odličnim ali prav dobrim uspehom, pa naj se omogoči vstop na učiteljske. Poleg drugih razlogov govori za to tudi to, da bi na ta način prišli na

abiturientov, da bi mogli kontrolirati prvo trditev. Da pa druga ne drži, je razvidno iz podatkov, ki jih prinaša malo dalje isti članek. Kajti v zadnjih petih letih — in tako dolgo ne traja vojaški rok — je število slušateljev na posameznih fakultetah padlo na naslednje odstotke: na eksportni akademiji za 50%, na tehniški za 33%, na filozofiji za 26%, na juridični fakulteti za 24%, na medicinski za 13%, Častno izjemo tvori le teologija, kjer se je število slušateljev dvignilo za 4%.

učiteljskega tudi kmečki fantje z dežele, ki že iz mladih nog do potankosti poznajo našega kmeta. Ti bi se potem kot učitelji radi vračali na deželo in bi kot dobri poznavalci kmečke duše in potreb našega kmeta z vso vnemo delali za napredek našega ljudstva.

Dokler pa se sedanji zakon za meščanske šole ne spremeni in dokler se ne uvedejo drugi boljši učni načrti, bo to težko doseči. Prvo, kar se mora spremeniti, je, da se odpravijo izrazite strokovne smeri (tipi) te šole iz naslednjih vzrokov: 1. V meščansko šolo prihajajo normalno učenci v starosti od 10. do 14. leta in so zato psihološko še nezreli za tako izrazit strokovni pouk, tudi nimajo še dovolj splošne praktične predizobrazbe. — 2. Nobene meščanske šole ne posejajo samo učenci, ki se bodo posvetili vsi samo kmetijstvu, ali obrti ali trgovini, ampak odhajajo absolventi meščanskih šol v najrazličnejše poklice; zato je delitev meščanskih šol po smereh praktično neizvedljiva. Pač pa naj meščanske šole upoštevajo svoje krajevne razmere, zato naj se strokovnost pouka kaže le na poudarku predmetov, ki so za dotični kraj največjega pomena. — 3. Da bi bila res strokovna izobrazba našega ljudstva globoka in temeljita, naj bi se vsa izobrazba po naših šolah gradila postopoma in sistematično, t. j. vsaka šola polaga svoj temelj k skupni zgradbi: osnovna šola podaja osnovno znanje, meščanska šola višjo splošno in praktično izobrazbo kot predpripravo na poklic, strokovne šole pa naj podajajo strokovno znanje. Ta razdelitev pouka je tudi otrokovi starosti primerna. — 4. Tudi meščanske šole v Avstriji, posebno pa na Češkoslovaškem, ki imajo za seboj že bogato tradicijo in so dale narodu že mnogo dobrih praktičnih delavcev v najrazličnejših poklicih, niso deljene po smereh, ampak se strokovnost kaže le v posameznih učnih predmetih in je skrbno varovana koncentracija pouka. — 5. Ker daje meščanska šola predizobrazbo za praktične življenjske poklice, zato mora učenec dobiti vsaj splošen vpogled tudi v naše splošno gospodarsko življenje, torej v obrt, trgovino in kmetijstvo, ker so vse te tri panoge v nekem smislu povezane med seboj.

Do 14. starostnega leta se otrok ne more odločiti za življenjski poklic; tudi je ravno v pubertetni dobi, ko ga vse zanima in se ne more še strokovno opredeliti. V meščanski šoli naj torej

učenec dobi višjo in temeljitejšo splošno izobrazbo, nego jo more dobiti v osnovni šoli. Strokovnost naj se kaže le na poudarku onih predmetov, ki so za dotični kraj in pokrajino življenjske važnosti. Ker se mora torej meščanska šola pri vzgoji in pouku ozirati na krajevne in pokrajinske razmere in potrebe, ki niso povsod enake, zato naj bi bil učni načrt za meščanske šole le okvirni, podrobnega pa naj bi izdelale banovine s sodelovanjem posameznih šol. Le tak načrt bi odgovarjal življenjski potrebi našega ljudstva. Okvirni učni načrt pa naj bi bil v organski skladnosti in povezanosti z učnimi načrti ostalega šolstva.

V dravski banovini so meščanske šole na najvišji stopnji. Imamo 36 državnih in 8 privatnih meščanskih šol z 250 razredi, ki jih obiskuje 9500 učencev in učenk. Komaj polovica teh šol ima lastno poslopje, ostala polovica državnih meščanskih šol pa je brez lastnega poslopja, nastanjenja je v poslopih osnovnih šol, kjer se ne more razmahniti in tudi ne dosežati svojega pravega smotra. Ako hočejo dosežati meščanske šole svoj namen, morajo imeti poleg ostalega tudi delavnice in prostore za gospodinjiski pouk (kuhanje, likanje, pranje, šivanje itd.). Vsega tega pa slovenske meščanske šole nimajo. Zato je nujna potreba, da priskočita v tem oziru na pomoč država in banovina, ker sedaj ni v ta namen ne državnih in ne banovinskih dotacij. Država plačuje le učne moči, banovina pa prispeva z minimalnim zneskom za vzdrževanje teh šol. — V verigi našega šolstva je meščanska šola šele v povojih, zato ne sme biti zapostavljena in prepuščena životarjenju.

V dravski banovini poučuje na meščanskih šolah 160 učiteljev in 240 učiteljic. Izmed teh je 240 državnih, 80 honorarnih in 80 zasebnih (samostanskih) učnih moči. Za usposobljeno učiteljstvo meščanskih šol se smatrajo učitelji, ki so položili državni usposobljenostni izpit še po avstrijskih zakonih, absolventi višje pedagoške šole z diplomskim izpitom in absolvirani filozofi (finančni zakon za l. 1932-33). Usposobljenega učiteljstva na meščanskih šolah zelo primanjkuje in to radi gmotnega zapostavljenja meščansko-šolskega učiteljstva. Prav zaradi tega je tudi vsako leto manj slušateljev na višji pedagoški šoli. Zato se mora čim prej urediti pravni in gmotni položaj meščansko-šolskih učiteljev.

Meščanske šole so za naš narod velikega pomena, ker so praktične in ker razbremenjujejo srednje šole, ki so preobremenjene. Zato zaslužijo, da se jim posveča več pažnje v naši prosvetni politiki. Tako na primer: Risanje je na meščanski šoli izrazito praktičen predmet in izmed najpotrebnejših. Zato ni prav, da se je z letošnjim šolskim letom risanje v nižjih dveh razredih skrbilo, v višjih dveh pa popolnoma odpravilo. Obrtnik brez risarskega znanja bo težko kos ostremu konkurenčnemu boju. Tudi je sprejem v tekstilne šole in grafične obrti ponajveč odvisen od učenčeve spretnosti v risanju. Podobne zahteve stavljajo tudi ostale strokovne šole in obrti. Sodobna umetnostna obrt stremi posebno za tem, da bi se v vseh panogah gojila čim bolj narodna umetnost z uporabo narodnih vzorcev za okrasja in ustvarjanje narodnega sloga. Svoj narodni slog ustvarjamo iz prvin narodne biti in našega duha, zato je gojitev narodne ornamentike v umetnostni obrti pri nas, ki smo bili toliko stoletij pod vplivom tujega, nam sovražnega duha, naša dolžnost. Sodobna vzgoja mora seči globoko v narodno dušo, to je do korenin naše biti, ker bomo le tako spoznali samega sebe in zagledali svojo lastno podobo, kar je neobhodno potrebno za vzgojo narodne zavesti. To plemenito stremenje mora ravno meščanska kot praktična šola gojiti in podpirati z vsemi silami.

Da je v Avstriji, na Češkoslovaškem in drugih naprednejših državah obrt na tako visoki stopnji, ima nemalo zaslug ravno meščanska šola. Zato bi se morali tudi naši obrtniki in trgovci zavedati, da jim prav meščanska šola daje najboljši naraščaj in da bi ne smeli sprejemati vajencev, ki nimajo dovolj predizobrazbe, ako hočejo dvigniti svoj stan in biti zmožni naraščujoče konkurence.

Iz tega vidimo, da problem razvoja meščanskih šol zadeva globoko v široke plasti našega naroda, ki zahteva, da se nivo meščanskih šol v Sloveniji ne le vrne na oni nivo, kot je še bil pred leti, ampak tudi dvigne.

Lanska anketa Akademske akcije

Ali obstoje socialne razlike po fakultetah? Da, kaže jih že podatek o plačevanju šolnine. Šolnine je bilo oproščenih:

na teol. fak. 111 od 162 vpisanih, t. j. 68%;
na fil. fak. 154 od 453 vpisanih, t. j. 34%;
na jur. fak. 167 od 625 vpisanih, t. j. 26%;
na tehn. fak. 110 od 387 vpisanih, t. j. 27%;
na med. fak. 44 od 162 vpisanih, t. j. 24%. To sliko nam dopolnjujejo in tudi malce korigirajo podatki o socialni provenienci akademikov po fakultetah. Starši akademikov so:

	teol.	fil.	iur.	med.	tehn.
zasebniki	0%	0.7%	1%	1%	0%
kmetje	61%	14%	15%	8%	9%
obrtniki	8%	7%	5%	7%	16%
delavci	6%	3%	3%	2%	1%
trgovci	2%	2%	5%	4%	7%
uradniki brez fakultete, zvaniki, ki, služitelji	19%	50%	46%	49%	45%
uradniki s fakult.	0%	11%	10%	16%	12%
svobodni poklici	0%	3%	6%	8%	7%
podjetniki	0%	0%	0%	2%	2%

Študij na medicini in tehniki zahteva največ stroškov; samo tu se pojavi stan podjetnikov; odstotek akademikov, katerih starši pripadajo svobodnim poklicem z akademsko izobrazbo ali so uradniki z akademsko izobrazbo, je tu največji, odstotek kmečkih in delavskih staršev je tu najmanjši. Jus in filozofija sta še revnejša. Od teh fakultet pa je po svoji strukturi bistveno drugačna teološka fakulteta. Daleko, daleko revnejša je. Večini teologov omogočajo študij podpore in ob njih se nam vsiljuje misel na ostre opombe, ki lete ob študentovskih zborovanjih na račun »političnih« podpora, s katerimi naše stranke navezujejo mladino nase. Ali ni podpora, ki te z njo navežejo na določen poklic še težja obveza? Mar izvirajo podpore »do ut des« iz krščanskega usmiljenja?

K anketinim podatkom, ki se tičejo materialnega položaja akademikov, uvrstimo še podatke o načinu, kako prebije študent počitnice. V glavnem takole:

	teol.	fil.	iur.	med.	tehn.
doma in na kmetih	29	83	117	47	85
v športu, taborjenju, planinah	9	18	18	3	19
popotovanju	29	15	26	10	18
na morju	—	7	9	4	5
v letoviščih in inozemstvu	—	1	2	—	3
v študiju, praksi	6	12	10	19	79
v delu in službi	8	11	41	1	27

Pri onih, ki preživijo počitnice na več načinov, smo upoštevali prvonavedenega. Seveda smo k onim, ki popotujejo, taboré itd. šteli one, ki so zapisali, da preživijo počitnice deloma ali zvečine doma. K tabornikom smo šteli tudi prefekte po kolonijah. Številke so prelozile reprezentativne, da bi jih preračunali v odstotke. Povedo nam pa, da slovenski študent malo popotuje. Pred leti je popotoval še manj, zadnja leta pa se je udomačila navada popotovanja po vzgledu nemških »wandervoglov« — peš ali s kolesom, ponoči na senu ali v prenočiščih počitniške zveze, v stalnem stiku z ljudstvom. Žal je pri nas zaenkrat te vrste popotovanje omejeno na fante. — Skoraj ni treba pripomniti, da so med onimi, ki v počitnicah študirajo, nekateri navedli kot vzrok za počitniški študij nedostatek časa za študij med šolskim letom, ko jim je treba skrbeti za ljubi kruhek.

Anketina vprašanja: ali čutiš nedostatek v kakih predmetih v predpisanem študijskem načrtu, ali čutiš nedostatke znanstvenih pripomočkov, ali želiš sprememb v študijah, niso bogve kaj izpolnjevali; večina odgovorov na prvo in zadnje vprašanje obstoji v da in ne; slednjih je na medicini štirikrat več. Na vseh fakultetah najdemo tele splošne želje: več stika s profesorji; izpopolnitve študija — eni ga žele spremeniti v bolj praktično, drugi v bolj znanstveno smer. Povsod žele izpopolnitve strokovnih knjižnic in učnih naprav. Na posameznih fakultetah so želje in zahteve naslednje:

Na pravni fakulteti so daleko na prvem mestu slovenski učbeniki in večje število strokovnih knjig (81), na drugem izboljšanje študijske knjižnice (36, mišljena je profsorska knjižnica); zlasti

Dokument naše malomarnosti

Knafljeva oporoka iz l. 1676

Objavljamo oporoko župnika Luke Knaflja, kot svojevrsten in značilen dokument slovenskega mecenstva. Malo vemo danes o tem možu, skoro neznana nam je usoda slovenskega človeka, ki je živel pred tremi stoletji in ki ga je usoda, kot toliko naših ljudi, zanesla v tujino, kjer je živel in umrl daleč od svoje domovine. Pozabljen bi bil danes in izgubljen v množici onih, ki so zapuščali domačo zemljo in delali za tujino, da se je ni spomnil pred smrtjo z najlepšim, kar je mogel storiti: določil je v svoji oporoki pretežen del svojega premoženja za ustanovo, ki naj služi izobrazbi sinovom njegovega naroda. Ali ne odkriva ta gesta tragiko vseh naših ljudi, ki morajo v tujino, ker jim domovina ne more dajati kruha, ki morajo tujini posvetiti svoje sile in talente, ker jih domovina ne rabi, ki pa v daljnem tujem svetu, med tujimi ljudmi hranijo svetel spomin in ljubezen do doma? Tragika naših »Amerikancev«, ki se vračajo po tridesetih, štiridesetih letih domov umirat...

Tekla so leta, desetletja in stoletja, spomin na tega moža je bil pozabljen, na visoke šole na Dunaju pa so prihajale leto za letom množice slovenskih študentov — Knafljevih štipendistov.

Končno smo dobili Slovenci svojo narodno univerzo. Slovenski študent je dobil možnost, da se izobrazi doma. Srečen slovenski študent, ki ne rabi več takih majhnih štipendij! Srečen narod, da ne potrebuje več mecenov! Srečen bi bil župnik Luka Knaflj, če bi videl, da je prišel njegov narod v položaj, da je vsakteremu njegovih sinov odprta široka pot do izobrazbe! Srečni, presrečni bi bili mi, če bi mogli kaj takega potrditi. Toda ne, slovenska univerza živi v razmerah, kakor nobena na vsem svetu, slovenski študent, mesto da bi študiral, se mora boriti za biblioteke, seminarje, inštitute in menze, slovenski dijaški domovi so visoka šola za strankarski naraščaj in eno najžalostnejših poglavij v zgodovini slovenskega študenta.

Ne, slovenski študent ni pozabil Knafljeve ustanove, ker je ne more. Osemnajst let se ni nihče brigal za njeno usodo, nikogar ni bilo, ki bi jo vrnil njenemu namenu. Ali se ni nihče zamislil v misel in željo pokojnega župnika in nihče v položaj slovenskega študenta? Ali res ni postalo nikogar sram?

V imenu nedeljive najsvetejše Trojice, Boga Očeta, Sina in svetega Duha amen. Jaz, Georg Wohiniz AA. LL. Philosophie ac V. J. Doctor, dvorni in sodni advokat, Codicis Professor ordinarius, konsistorialni svetnik dunajske škofije in v tem času Rector Magnificus znamenite in starodavne dunajske univerze, kot izvrševalec poslednje volje pokojnega častivrednega, v Gospodu posvečenega in visoko učenega gospoda Luke Knaflja (Lucae Knafl's), upokojenega profesorja teologije in nekdanjega župnika v Grossruspachu, javljam in potrjujem s to listino vsem in vsakomur, da je blagega spomina gospod Lucas Knaffel v omenjenem testamentu in svoji poslednji volji po členih in točkah od besede do besede določil in poveril meni, da ustanovim namesto njega dobrodelno ustanovo in fundacijo iz njegovega premoženja, kot mu ga je naklonil dobri Bog s svojim bogatim blagoslovom in ga je on, gospod Knaffel, s svojo delavnostjo in štedljivostjo tudi ohranil, sedaj za štiri kranjske mladeniče, da bodo mogli toliko bolj krepkostno in marljivo študirati; v ta namen je od svojega premoženja

določil: hišo v mestu, ki jo je on kupil in ki stoji pri sv. Jakobu, kakor tudi posestvo v Grinzingu, ki je bilo za štiri tisoč goldinarjev sodno prodano in izročeno kupcu; od donosov tega naj se najprej daje kuharici z imenom Ana, ki mu je ob zadnji bolezni zvesto stregla in ga čuvala, letno po sto goldinarjev za preživljanje dokler živi, kar ostane od teh donosov, pa naj se po odbitku potrebnih stroškov za davščine in popraviljanje razdeli sorazmerno po enakih delih med štiri kranjske študente; ko se bo pa zgodilo, da bo omenjena kuharica umrla, naj se teh sto goldinarjev prišteje k štipendiji in naj dotični superintendent po svoji uvidevnosti pritegne še dva študenta; in ker bona stabila na deželi ne prinašajo vedno enakih dohodkov, ampak dajejo marsikaj (posebno če spadajo zraven vinogradi) celo manj, kakor pa bi dajal naloženi kapital, in ker je tudi on tako odredil, da bi se posestvo spravilo s prodajo v denar in naložil denar na obresti, se je torej tako tudi zgodilo. Posestvo je bilo skupno z nekim vinogradom na sodni dražbi za 4 tisoč goldinarjev kot kupnino in 50 tolarjev kot likof prodano in sicer z vednostjo in pristankom slavne univerze. Od tega je bilo potem tri tisoč goldinarjev gotovine naloženih proti običajnim obrestim po pet od sto, ostalo pa, kar je še bilo od kupnine, je bilo univerzi resnično izplačano. In tako ostane za štipendijo hiša pri sv. Jakobu in onih za posestvo prejetih tri tisoč goldinarjev. Od donosov in obresti je zdaj, kar ostane po odbitju omenjeni kuharici voljenih letnih sto goldinarjev, ter razen davščin in vzdrževalnih stroškov razdeliti sorazmerno med študente. Vendar kar se tiče hiše tako, da bo imel superintendent za svoj trud in upravljanje v na novo dozidanem nadstropju hiše zgornjo sobo s pripadajočo kletjo, prav tisto, ki jo je imel on, gospod Knaffel, vsak čas in za zmerom kot svoje stanovanje in da jo bo užival kot svojo brez polaganja računov. O tem, kdo bo te študente sprejemal, je s svojo poslednjo voljo odredil, da bo kot prvi užival štipendijo njegov lastni nečak Andreas Mattheuschig, dokler bo živel, kot drugega pa je imenoval mojega lastnega sinka Georgium Antonium Hilarium Wohiniz, sedaj Poesias Studiosum (ki mu naj Bog dá v svojo čast in slavo dolgo življenje) dokler bo študiral. Glede sprejema ostalih dveh ali in eventum več pa je prepustil odločitev meni kot superintendentu in mojim naslednikom, to je mojemu prostemu preudarku. In ker je ta ustanova namenjena le Bogu v čast, pa v blagor in zveličanje ustanovnikov duše: dasi nam officium gratitudinis že samo po sebi nalaga, da se je treba darovalcu zahvaliti, vendar odločam in ukazujem s tem v imenu pokojnega gospoda Knaflja, da bodo sprejeti študentje, ki bodo hoteli uživati to štipendijo, dolžni izmoliti vsako sveto nedeljo v letu za dušo umrlega gospoda Fundatoris tri svete očenase in prav toliko zdravih Marij skupno s Credo v čast in slavo najsvetejše Trojice, nadalje prejeti ob velikih praznikih, kot o Božiču, Veliki noči, Binkošti in Vseh svetih sv. spoved in obhajilo, kakor tudi vsako leto na dan njegove smrti, to je ob obletnici (ki je 29. junija) zanj udeležiti se sv. Maše in pri tem zmoliti en rožni venec; kdor bi zavestno ravnal proti temu in teh zahtev ne bi izpolnjeval ali bi se sicer slabo obnašal, ta bo ipso facto izgubil štipendijo in bo na njegovo mesto prišel kdo drugi. Ker bom pa jaz, Doctor Wohiniz, kot prvi in po gospodu ustanovniku samem določen superintendent po božji volji s smrtjo odšel, naj bo gospod Rector Magnificus in Venerabile Consistorium tukajšnje slavne in starodavne dunajske univerze pooblaščen in upravičen, mesto mene izbrati drugega superintendenta ex Facultate Juridica in sicer po možnosti kakoga Doktorja slovenske narodnosti, ker ta bo lahko bolje izbral subjekte med študenti svojimi rojaki in jih nadomeščal z novimi. Ta bo moral potem pobirati na odnosnih krajih dosepele obresti in donose ustanove, kot je bilo zgoraj povedano, in najmanj vsako leto polagati pravičen obračun visokemu gospodu Rectori Magnifico et Venerabili Consistorio, prestrezati pomanjkljivosti in jih uravnavati, razen tega pa odgovarjati propter aliquam culpam aut negligentiam z vsjo svojo posestjo in posestjo in imovino svojih dedičev. Da se vse to izjavi in ohrani, sem smatral za potrebno, napisati to ustanovno pismo na pergament in ga opremiti s svojim pravim podpisom in pečatom. To se je zgodilo na Dunaju dne šestega novembra leta šestnajsto šest in sedemdesetega.

Georgius Wohiniz m. p.

L. S.

J. V. Dr. p. t. Rector Magnificus.

žele študentje izposojanje na dom. Šele na tretjem mestu je zahteva po delitvi izpitov; no, če bi odgovarjali na anketo samo študentje zadnjih semestrov ali absolventje, bi bila ta zahteva pač na prvem mestu. Več stika s profesorji žele juristi doseči z večjim številom seminarjev; pri študiju žele večjega povdaranja sociologije in gospodarstva.

Na medicini je seveda na prvem mestu zahteva po izpolnitvi fakultete; dalje žele že v prvih semestrih udeležbo na klinikah.

Več praktičnih vaj, samostojno delo v seminarjih, rigorozne, polaganje izpitov koncem vsakega semestra si žele teologi.

Tudi na filozofiji najbolj pogrešajo seminarjskih knjižnic in učnih knjig (47); predvsem naglašajo pomanjkanje novejših knjig. Dalje tare filozofe pomanjkanje učnih pripomočkov in prostorov (11); žele hospitacij in praktičnih vaj, pedagoški institut. Nad pomanjkljivostmi študija se pritožujejo germanisti in romanisti; zahtevajo drugačnih kombinacij v študijskih predmetih.

Najobčutnejše je pomanjkanje vsega — institutov, laboratorijev, učbenih in znanstvenih pripomočkov — na tehniki. Edino tu ugotavljajo študentje tako rekoč vsestransko primanjlovanje štu-

dijskih pripomočkov in naprav (18; zapisali so celo, da jih ni). Laboratorije, institute in priprave zahteva v anketi nadaljnjih 45 tovarišev. Knjige in skripta — strokovna in slovenska jih želi 45. Dalje žele več prakse na univerzi, novo uredbo.

Seveda se nahajajo med odgovori na zgoraj navedena vprašanja tudi pritožbe o »uradnih« in »enostanskih« seminarjih; zahteve, da se v seminarjih študentje samostojno uveljavijo; pritožbe nad pre malo dostopnostjo študijskih prostorov na tehniki.

Toda daleko in v številkah mnogokrat višje so pritožbe, ki zadevajo materialno plat naše univerze; pritožbe, ki jih na urejeni univerzi skoroda ne bi smelo biti. In to svojevrstno stanje je značilno za slovensko univerzo, značilno pa tudi za stanje, ki v njem živi slovenski narod.

(Se nadaljuje.)

Puškinovo proslavo

priredi Slovanski institut

dne 11. febr. ob 10. uri dop.
v zbornični dvorani univerze

Matične knjige govore

(Predavanje učitelja Jurančiča v a. a. k. »Njivica«)

Mrtve in hladne matične knjige, ki leže po naših župniščih in registrirajo najelemarnejše dogodke človeškega življenja: rojstvo, poroko in smrt, so na predavanju spregovorile o trdih zakonitostih razvoja našega naroda.

Spregovorile so o življenju in razvoju štirih župnij: Sv. Andraža v Slov. goricah, Sv. Marka niže Ptuj, Zavreča in Sv. Barbare v Halozah za čez 100 let nazaj. V tem razdobju so vplivi raznih gospodarskih, političnih in kulturnih momentov, spreminjali obraz teh dveh gospodarsko zaključenih edinic — prvih dveh poljedelskih in drugih dveh viničarskih —, in pustili svoje sledove tudi v številkah matičnih knjig.

Knjige pripovedujejo, da ni nezakonsko materinstvo, ki je še danes svojevrsten problem naše vasi, zgolj posledica vojnih psihoz, alkoholizma, padanja morale, vpliva mesta in kulture, temveč da je porast in padec nezakonskih otrok na kmetih trdno povezan z gospodarskimi in družbenimi spremembami ter posestnimi prilikami. Kadar ima kmečki človek manj ekonomskih pogojev za ustanovitev družine, naraste število nezakonskih otrok, kadar so ti pogoji dani, število pada. Odtod veliko število nezakonskih otrok v dobi fevdalnega sistema pred l. 1848, ko je fevdalna gosposka dovoljevala poroke le tistim podložnikom, ki so imeli za to ekonomske pogoje. Po razsulu fevdalizma je liberalni gospodarski sistem priznal enako dediščino vsem otrokom. Posestva so se delila, ustanovitev družine je bila omogočena, število nezakonskih otrok je začelo padati.

Po desetletjih je bilo drobljenje in razkosavanje posestev izvršeno do zadnjih mej. Kmečka mladina si ni mogla ustanavljati lastnih domov, posledica: porast števila nezakonskih otrok. — Ljudje so se začeli izseljevati v vse dele sveta, si s tem zagotovili kruh in ustanavljanje lastnih ognjišč. Po vojni se je izseljevanje ustavilo, izseljenci se vračajo v domovino, brezposelnost ali nestalni zaslužek brani kmečki mladini sklepati zakone, število nezakonskih otrok raste.

Ureditve seksualnega življenja je na kmetih povezana z gospodarskimi momenti. Poroka pomeni za kmečkega fanta tudi prevzem posestva. Spolna zrelost je pri njem mnogo prej dosežena, preden se more poročiti. Tudi v tem dejstvu je izvor velikemu številu nezakonskih otrok, problem, ki bo rešen z rešenimi ekonomskimi razmerami.

Še večji kompleks problemov odpirajo matične knjige v pogledu umiranja na kmetih. Saj povedo številke, da je bilo v 100 letih v omenjenih župnijah od vseh umrlih ena tretjina otrok

do 10. leta. Porazno je dejstvo, da je morala naša slovenska mati roditi vsakega tretjega otroka zato, da so ga vzele težke socialne, ekonomske in higienske prilike. Pred sto leti so jemale mlada življenja epidemične bolezni, zdaj jih jemlje slabost, neopornost in jetika. Število otroških smrti je skozi 100 let na isti višini: 30—33% vseh umrlih. Medicinska in higienska znanost in praksa, šolstvo, prosveta, kaj ste dali našemu kmečkemu ljudstvu?

Matične knjige govore trdo in neizprosno resnico. —lj.

Medicinska fakulteta

V zadnjih letih se vedno bolj pokazuje potreba po reorganizaciji medicinskega študija. Celokupna medicinska znanost postaja vedno obsejnejša, tako, da je danes že nemogoče zajeti posamezniku vse detajle, katerih tudi nihče od njega ne zahteva in ki v praksi ne prihajajo danes še tako zelo v poštev. V tem se strinjajo vsi odgovorni faktorji in so v nekaterih naprednih državah že izvedli reformo medicinskega študija, zato smo pričakovali tako reformo tudi pri nas. In ne zaman. Pred kratkim smo dobili novo medicinsko uredbo tudi mi. Nova uredba nas je v naših pričakovanjih razočarala. Od prejšnje se razlikuje v glavnem v tem, da z nekaterimi določbami bistveno otežkuje študij medicine. — Najvažnejše določbe so:

I. nov izpitni red; II. uvaja se cela vrsta novih predmetov; III. v Ljubljani imamo štiri semestre medicine; IV. uvaja se dvojne vrste doktoratov (doktorat z disertacijo in doktorat brez disertacije).

Po novi uredbi je dovoljeno polagati rigorozne samo v določenih skupinah. Redni izpitni termin je samo v juniju. Po drugem semestru se polaga torej že v juniju biologija, fizika in kemija (prva izpitna grupa). Kdor v tem roku ni napravil izpita iz nobenega teh predmetov, jih sme ponoviti šele čez eno leto in izgubi na ta način dva dragocena semestra. Kdor pade iz enega ali dveh predmetov, ponavlja v oktobru (kar odgovarja ponavljalnemu izpitu v srednjih šolah). Če pade sedaj samo iz enega predmeta, mora ponoviti vse tri, in to šele v juniju prihodnjega leta. Kdor nima po prvih dveh semestrih vseh treh izpitov, se ne more vpisati v tuji semester. Isto velja za ostale grupe (v Ljubljani za II. sk.: anatomija z embriologijo, filozofijo s fiziološko kemijo in histologijo), vendar se število izpitov in tvarine za vsako skupino veča.

Če pomislimo, da je po prejšnji uredbi pet semestrov komaj zadostovalo marljivemu in pa gmočno dobro preskrbljenemu slušatelju, da je v šestih rednih terminih naredil prvih šest rigorozov in sicer vsakega posamič in da so bili radi

ogromne tvarine za zadnje tri izpite izredni termini vsak mesec skozi ves peti semester, nam bo jasno, da je po novi uredbi študij silno otežkočen, ker stavlja, kar se tiče izpitov, pogoje, ki jim naš medicinec ne bo mogel ustreči, kajti vsakdo, ki le nekoliko pozna medicinski študij, bo uvidel, da je nemogoče, da bi se mogel pripraviti kandidat temeljito v tako kratkem času spričo ogromne študijske snovi, zamudnega praktičnega dela in velikega števila predavanj. Nova uredba skrajša v Ljubljani študijski čas za en semester, ne skrajša pa snovi, temveč predpisuje še celo vrsto novih predmetov.

Po stari uredbi so se polagali izpiti, kakor omenjeno, skozi ves peti semester, ki se je tudi štel, po novem izpitnem redu pa imamo v Ljubljani samo štiri semestre.

Po vsem navedenem se sprašujemo, kako bo nova uredba vplivala na znanstven nivo naše fakultete. Posledica novega izpitnega reda bo ta, da bo našemu slovenskemu študentu, ki je po večini siromašen in ki se mora boriti za najosnovnejše življenjske potrebe, se ubijati s prostorskim zaslužkom, inštrukcijami itd., študij medicine, če že ne onemogočen, pa vsaj zvezan s prevelikimi denarnimi težavami, da si bo dobro premislil, preden bo izbral medicinski študij in da se bo raje vpisal drugam. Na ta način pa ne bo rešen problem brezposelnih zdravnikov in njih hiperprodukcije, temveč bo samo odrinjen na druge stroke. V interesu narodnega zdravja in kulture je, če se študij medicine favorizira, kajti zdravnikov nam je že zelo potreba; spominjamo samo na razmerje v drugih državah, na zdravstvene prilike našega podeželja, na veliki porast jetike, sifilide in drugih bolezni med našim ljudstvom.

Dalje predvideva nova uredba dve vrsti doktoratov, doktorat z disertacijo in brez disertacije. Prepričani smo, da disertacija ne bo mnogo zvišala strokovnega znanja, pač pa bo tirjala visoke denarne izdatke in da bo torej disertacija v prvi vrsti vprašanje denarja. Kaj to pomeni za slabo situiranega študenta, ni treba posebej poudarjati.

Vsi gornji motivi upravičujejo zahtevo vseh študentov medicine na vseh treh univerzah, zahtevo, da se sestavi druga, boljša uredba, ki bo dovoljevala našim najvišjim zdravstvenim institucijam popoln razmah, ki bo Ljubljani vsaj načelno priznala popolno medicinsko fakulteto in ki bo upoštevala tudi predloge študentov in profesorjev. Šk.

Prosimo naročnike, da vedo: nikdar ne moremo izdati nove številke našega lista, dokler ni plačana prejšnja. Zato poravnajte naročnino še danes in darujte v tiskovni sklad!

Slovensko delovno ljudstvo in šolnine

Vidimo torej, da plačujejo državne železnice za tono premoga iz slovenskih rudnikov l. 1930 do 1935 za 48.50 Din ali za 58% manj. Ako si pa ogledamo rentabilnost proge na 1 km v vseh petih železniških direkcijah:

Ljubljanska	334.771 Din
zagrebška	231.765 Din
subotička	173.413 Din
beograjska	167.279 Din
sarajevska	110.012 Din

moramo ugotoviti, da je prav ljubljanska direkcija najbolj rentabilna.

Vsa premogovna produkcija pa je padla od okt. 1933 do okt. 1934 od 155.494 ton na 58.261 ton, t. j. za 97.233 ton ali za 62%.

Tudi slovenska lesna industrija, ki je bila vezana do 80% na izvoz v Italijo, je zaradi krize in sankcij ogromno padla. Celokupni jugoslovanski izvoz lesa v Italijo, katerega glavni količnik odpade na Slovenijo, je znašal l. 1929 1.282.319 ton in leta 1935 samo še 588.467 ton, t. j. za 45% ali 600.742.000 dinarjev. Od decembra 1934 do decembra 1935 je padel celokupni izvoz lesa od 17.231 ton na 960 ton ali za 94%. Število zaposlenega delavstva je padlo v Sloveniji po podatkih OUZD za 888 ali za 50%.

V gradbeni industriji je po podatkih OUZD padlo število zaposlenih od junija 1930 do febr. 1935 za 91%!

Potrošnja piva je padla od l. 1928 do 1935 za 518.147 hl ali 71%. Zaradi vedno večje brezposel-

nosti narašča obenem ponudba delovne sile, ki se je nagromadila na delovnem trgu v velikanskih množinah, kar ima za posledico katastrofalno nižanje mezd. Omenili smo že, da je iznos rudarskih mezd padel v zadnjih letih za 100 milj. Din. Kakšna ogromna izguba je to za našega bednega in gladnega rudarja!

Po podatkih OUZD je padla povprečna dnevna mezda zavarovanih članov od 30. junija 1930 do decembra 1935 od Din 29,94 na Din 21,67, t. j. za 8,27 Din za 19%. Celokupna dnevno zavarovana mezda je padla v istem razdobju za 1 milijardo dinarjev! Celokupna letna zavarovana mezda pa je padla od l. 1930 do 1934 za 288 milijonov Din. V boljše ilustracijo navajamo tabelo mezdnih razredov OUZD v Ljubljani:

III. od 9,60—11,60 Din	1279	5945	4666
IV. od 11,60—14.— Din	3823	6732	2909
V. od 14.—16,80 Din	4643	4980	337
VI. od 16,80—20.— Din	8245	8000	— 245
VII. od 20.—24.— Din	8616	8597	— 19
VIII. od 24.—28,08 Din	8916	8297	— 619
IX. od 28,08—34.— Din	12396	7992	— 4404
X. od 34.—40.— Din	10537	6154	— 4383
XI. od 40.—48.— Din	5851	4085	— 1766
XII. nad 48.— Din	10272	6483	— 3789

iz katere razvidimo, kako padajo višji mezdni razredi v korist nižjim. Najvišji mezdni razred se je zmanjšal za 36% in prav toliko se je zvišal najnižji mezdni razred.

Celokupni narodni dohodek je padel v Jugoslaviji v enem samem letu od 80 milijard na 40 milijard dinarjev, t. j. za 50%, danes pa je padel po mnenju

g. min. dr. Mohoriča že na 25 milijard Din, t. j. za 68%. V zadnjih štirih letih je znašal padec narodnega dohodka v Jugoslaviji za 135 milijard Din, od česar odpade na Slovenijo okoli 12 milijard.

Ker gre danes tendenca tistih plasti in sil, ki imajo v rokah produkcijska sredstva, za tem, da pride do čim cenejših delovnih moči, se je povečalo število zaposlenih žena in otrok. Po podatkih OUZD se je število ženskih zavarovanih članov dvignilo od l. 1930 od 32,59% do 1934 na 38,55%, t. j. za 6%. Na sto zavarovanih članov je torej prišlo l. 1930 32 žensk, l. 1934 pa 38. Tudi to je protislovje današnjih razmer. Kljub vsemu zapostavljanju žen njihovo število na delovnem trgu raste, in med tem, ko mora žena zaradi svoje cenejšee delovne moči v tovarno na delo — ostaja mož zaradi brezposelnosti doma in gospodinji ter se ukvarja z otroki.

Iz statistične tabele o celokupni slovenski rudarski produkciji, ki smo jo prej navedli, lahko po vsem tem ugotovimo naslednje: kljub temu, da so rudarske mezde padle za 40%, kljub temu, da je število v rudarski industriji zaposlenega delavstva padlo za 49%, je moral naš slovenski rudar l. 1929 izkopati na dan 713 kg rude, l. 1934 pa že 1063 kg in še z 96 štihi manj! To se more zgoditi samo pri nečloveškem priganjaškem početju, ki ga naj ilustrira naslednji individualni primer iz Trbovelj: V času zime zahtevajo na nekaterih obratih nepretrgano 12urno delo brez vsakega odmora, brez vsake hrane! Zaradi tega priganjaškega sistema se množijo nezgode iz dneva v dan in tako je prišlo ob koncu leta 1934 že 179 rudarjev ob življenje, 320 hudo poškodovanih, 4900 lažje. Za ostalo de-

Seminar za delovno pravo

(Ob knjigi doc. dr. St. Bajiča, Delovno pravo, Splošni del.)

V študijskem letu 1935/36 je slovenska univerza po 16 letnem obstoju dobila tudi stolico za delovno pravo. Predavanja docenta dr. Stojana Bajiča na pravni fakulteti so v študiju pravnikov izpolnila veliko vrzel, ki je prej skozi vsa leta pomenila za našo pravno fakulteto velik nedostatek. Jeseni, torej komaj po dveh semestrih svojih predavanj je g. docent izdal svoje delo tudi že v knjigi. Prvi, splošni del Delovnega prava je močna, kvalitativna obogatitev naše pravne literature in obenem jasen dokaz za to, kako nujno je bila stolica za delovno pravo potrebna.

Da je bila naša univerza 16 let brez te stolice, je komaj opravičljivo. Slovenija je vstopila v novo državo kot industrijsko najbolj razvita pokrajina, 20% njenega prebivalstva je zaposlenega v obrti, industriji in trgovini, 37% slovenskih ženin in mater si samostojno služi kruh; na teritoriju Slovenije so najbolj pogosti mezdni spori, stavkovna gibanja, borba med meznim delom in kapitalom najbolj ostra.

Ob postanku nove države in v prvih letih njene razvoja so bili ob sodelovanju širokih delovnih množic udarjeni temelji moderni socialni zakonodaji. V redakciji ob uzakonitvi v letih 1922—24 so bili jugoslovanski zakoni o varstvu delavcev, zavarovanju delavcev in pod. eni najmodernejših v Evropi. V kasnejših letih in ob nadaljnjem razvoju prilik pri nas se je v tem marsikaj spremenilo, v škodo delavskih množic.

Ker nismo imeli doslej stolice za delovno pravo, so vsa področja te najmodernejših pravne panoge, vsi okoli nje nanizani aktualni socialno-politični problemi ostali za slovenskega študenta-pravnika nepoznani. Nihče ga ni privedel k njim v dobi študija, šele kasneje v praksi se je znašel pred njimi — nepripravljen. To vrzel je zapolnila sedaj stolica za delovno pravo.

Seminar za delovno pravo, ki ga je novi docent uvedel takoj ob začetku svojih predavanj še v letu 1935/36, ima namen, postaviti pred slovenskega študenta poleg pravnoteoretičnih iz delovnega prava tudi aktualna socialnopolitična dejstva in dogodke v državi in posebno tudi v Sloveniji ter jih znanstveno obravnavati. To nam potrjuje tudi še doseženi izvedeni program, po katerem so se obravnavali v seminarju različni načrti za uredbo o minimalnih mezdah, v začetku letošnjega študijskega leta pa nad vse aktualno vprašanje kolektivne pogodbe v tekstilni industriji Slovenije.

Iz navedenega izhaja, da zasluži delovno-pravni seminar največje, vsekakor mnogo večje zanimanje kakor doslej. Aktualnost v njem obravnavanih problemov in njegovo znanstveno vodstvo zaslužita to.

lavstvo nam pa izkazuje statistika OUZD v l. 1934 naslednje število nezgod:

smrtnih	47
težjih	720
lažjih	1428

V celi Jugoslaviji je bilo v zadnjih desetih letih v rudnikih

ubitih	651
težko ranjenih	3469
lažje ranjenih	43624

rudarjev.

V istem razdobju je bilo na področju ljubljanske Bratovske skladnice

ubitih	140
težko ranjenih	576
lažje ranjenih	17682

rudarjev.

Sekretar Centralnega sekretariata delavskih zbornic, g. dr. Živko Topalović, je na anketi, ki se je vršila dne 25. januarja 1936 v Beogradu, izjavil, da toliko žrtve ni padlo niti v bitkah, v katerih je bilo premagano turško carstvo na Balkanu!

Zdaj si pa oglejmo še javna dela! Tudi tu se pozna temeljita zapostavljenost Slovenije za ostalimi predeli v državi. Od 1938 milijonov Din, ki so bili v l. 1935 določeni za nove železnice, bi morali dobiti Slovenci le 90 milj. ali 4,64%. Od 2451 milj. Din, ki so bili določeni za gradnjo cest, mostov in poslopij, bi morali dobiti mi samo 69 milj. ali 2,4%. Od 55 milj. Din iz državnega sklada za javna dela bi morali dobiti samo 2,7 milj. Din ali 4,9%. Od 1157 milj. Din za javna dela bi morali dobiti po zadnji uredbi samo 69 milj. Din ali 6%. Letos je določenih

Gospoda vodjo pa prosimo, da tudi v bodoče delovno-pravni seminar posveča pozornost našim slovenskim delavskim in socialnim vprašanjem.

Javno zborovanje za popolno univerzo

Mnogo smo že pisali o potrebah naše univerze in o upravičeni zahtevi akademske mladine, da moramo do l. 1940 dobiti popolno in odgovarjajočo univerzo. Če bi hoteli danes prinašati vsa poročila z javnega zborovanja Akademske akcije, bi s tem le ponavljali našim čitateljem že znana dejstva.

Novih pogledov nam referati niso prinesli. Tudi je bil namen zborovanja le javna manifestacija. Hotelo smo, da bi slovenska javnost jasno in brezkompromisno postavila svojo zahtevo, da se bomo v slučaju neuspeha prav vsi zavestno dolžnosti in — izvajali posledice. Toda — in žal je kritika potrebna — le en sam referat je poudaril, da je zahteva po popolni univerzi slovenska politična zahteva.

Večina referatov je bilo mrtvo naštevaje koristi, ki bi jih popolna univerza doprinesla splošnosti. Toda nihče se ni vprašal, kdo nam bo odgovoren v slučaju, da akcija ne bo uspela. Nihče ni več govoril, da hočemo do l. 1940 popolno univerzo. Nihče onih, ki so si ob volitvah postavili ta program.

Kdo bo odgovoren, če ne bomo dobili popolne univerze do l. 1940, v roku, do katerega naj — kakor so akademiki — člani Akad. zveze ob volitvah zahtevali — vlada z dograditvijo slovenske univerze dokaže, da smo Slovenci enako-pravni. Nihče ni na zadnjem zborovanju postavil tega vprašanja. Mi smo ga poudarili že večkrat s trditvijo, da je popolna univerza slovenska politična zahteva.

Saj rešujejo vprašanja slovenske univerze, vprašanja slovenskega gospodarstva in razvoja slovenskih kulturnih zavodov politiki. Rešujejo jih v Beogradu ob sodelovanju slovenskih politikov.

Pred leti smo postavili zahtevo po knjižnici, danes postavljamo zahtevo po popolni univerzi in bolnici. Postavljamo jih upravičeno. To nam dokazuje statistika kreditov za univerze v državi, to nam dokazuje dejstvo, da plačuje Slovenija letno 600 milijonov v državne blagajne več, kot dobi nazaj.

Svoje zahteve smo postavili kot del slovenskega političnega vprašanja. Prevzeli smo s tem težko odgovornost, da bomo morali v slučaju neuspeha izvajati politične konsekvence obvezne. Druge poti ni.

Kot svoj program je naša zahteva prevzel ves narod, tako so jo morale prevzeti tudi vse naše politične stranke. Tudi one bodo morale voditi borbo do konca.

Mnogo neuspehov smo že doživeli. Politično zrelejši hrvaški narod je po vseh dokazih nerazumevanja do njegovih težav že odgovoril. Slovenci se še vedno borimo v dveh taborih, v neuspehu enega je že uspeh drugega in uspeh drugega neuspeh prvega. Zato je razumljivo, da se je mladina odmaknila. Postavila si je svoj program. Je dovolj močna, da bo vzdržala? Ne dvomimo, da bodo vzdržali mnogi.

Udeležba na zadnjem zborovanju nam je povedala mnogo. Ne toliko referati, zato pa odziv na poročila. Več vere, več samozvesti so pokazali udeleženci kot prireditelji. Ne, ne moremo se strinjati z večino poročil, premalo jasnosti, premalo odločnosti so pokazali poročevalci. In pretežka je odgovornost, ki smo jo ob pričetku akcije prevzeli, da ne bi bil vsak naš nastop viden dokaz našega hotenja: S polno odgovornostjo hočemo do l. 1940 popolno univerzo.

Darujte v tiskovni sklad!

za železnice 579 milj. Din, od tega odpade na Slovenijo 34 milj. Din ali 5,9%. Za ceste določenih 578 milj. Din, od česar dobimo mi le 35 milj. Din ali 6,05%. To prav gotovo ni nikakršna enakopravnost. Slovenija sodeluje pri državnih dohodkih 12 do 16%, prejema pa le 5—6% izdatkov. Toda te vsote so bile samo »določene« v proračunu, v resnici pa še tega nismo dobili.

Povprečna slika delavca, ki je zaposlen pri javnih delih, je naslednja: dnevno dobiva 20 Din, zaradi dežja in zime dela samo 200 dni. Ako izda za hrano na dan 10 Din in za stanovanje le 4 Din, potem to znese letno 5140 Din brez obleke, čevljev, perila in kulturnih stroškov. Zasluži pa samo 4000 dinarjev!

Poleg vsega tega se je pojavila tudi draginja, ki je najbolj razvidna iz indeksa cen Narod. banke.

(podlaga so cene v letu 1926 kot 100)

	dec. 1934	dec. 1935
rastlinski proizvodi	57,9	83,5
živina in proizvodi	55,8	59,4
mineralni proizvodi	78,6	81,1
industrijski proizvodi	64,9	69,5
skupni indeks	64,9	69,5

Zaradi vojne produkcije so se sirove kože zlasti goveje, podražile za 50%, usnje za podplate za 20%. V oktobru lanskega leta se je slanina podražila v enem samem tednu za 3 Din, moka se je podražila v nekaj tednih za 1,05 Din! Tako vidimo, kako se najosnovnejšim življenjskim potrebščinam stalno zvišujejo cene.

(Se nadaljuje.)

Srbska akademija znanosti

Dne 24. januarja t. l. se je v Beogradu slovesno proslavila petdesetletnica »Srbske akademije znanosti«.

Akademija, katere predhodnika sta bila »Društvo srbske slovesnosti« in »Srbsko znanstveno društvo«, ima danes kontakt s 36 akademijami inozemstva, s 171 univerzami, z 280 znanstvenimi društvi; vsem tem pošilja vsako svojo publikacijo in prejema v zameno njihove. Doslej je »Srbska akademija znanosti« izdala 517 knjig na 8265 tiskovnih polah.

Do svoje petdesetletnice je imela Akademija 12 predsednikov, med njimi so znana imena: Josip Paučič, Milan Milčević, Jovan Ristić, Stojan Novaković, Jovan Žujović, Jovan Cvijić, Slobodan Jovanović in sedanji Bogdan Gavrilović. — Rednih članov je danes 31, dopisnih 64.

Premoženje »Srbske akademije znanosti« je za slovenske pojme bajno. Samo knjige »Srbskega znanstvenega društva« in Akademije predstavljajo vrednost okrog 10 milijonov dinarjev; potem je še knjižnica, arhiv, zbirka rokopisov in poslopje v ulici Kneza Mihajla, ki je stalo okrog 46 milijonov dinarjev. To poslopje donša Akademiji le 200—300 tisoč dinarjev, ker je zidano bolj z vidika monumentalnosti kot pa praktične uporabnosti. Pač pa so pomembne velike ustanove in »zadužbine« Srbske akademije znanosti, ki donšajo letno do 600 tisoč dinarjev; letni prispevek ministrstva prosvete znaša 150.000 Din. Po površnem računu torej 1 milijon in več letnih dohodkov. Akademija ima 65 zadužbin in ustanov, med njimi tudi take za nagrade za dela iz lepe književnosti in spet druge za nagrade za dela, ki ne izidejo v izdaji Srbske akademije znanosti.

Ob takih sredstvih se je Srbska akademija znanosti, ki je bila ustanovljena z zakonom, mogla dvigniti na zavidljivo višino. Postala je za Srbe res akademija znanosti in dala znanstvenim naporom pravo znanstveno obeležje in duha.

Ne bomo takoj razvijali tu vsega problema Slovenske akademije znanosti. Ustavimo se za hip vsaj pri tehle nekaj številkah in se zamislimo v to, kaj se pravi — biti bogat...

Zadnjič smo spet neke brali tisto staro modrost, da moramo mi s svojo višjo stopnjo civilizacije počakati na druge, zaostale pokrajine. Ali je kak Srb tudi že kdaj Srbski akademiji znanosti svetoval, naj malo počaka na druge, recimo, na — Slovensko akademijo znanosti?

rf.

Petnajstletnica beogradske medicinske fakultete

Beogradska medicinska fakulteta je na izredno svečan način proslavila 19. januarja petnajsto obletnico svojega obstoja.

V predvojni Srbiji so posamezniki že davno, v sedemdesetih letih, poudarjali potrebo po doma izločanih zdravnikih. Vendar do ustanovitve bi prišlo šele l. 1914, ko ne bi bila posega vmes vojna, ki je kulturno tvornost zavrla, za seboj pa pustila Srbiji nizko zdravstveno stanje, nalezljive bolezni, pomanjkanje zdravnikov.

Potreba po medicinski fakulteti je našla razumevanje povsod, tako da so imeli ustanovitelji lahko delo. Zasebniki, mestna občina, tuji darovi (fond Elu English iz Londona je daroval 5000 funtov) in poglobitni mecen, država, so dali možnost, da se je fakulteta hitro razvijala. Uvidevnost nekaterih članov vlade je šla včasih celo tako daleč, da so nudili fakulteti kredite, ki jih ni mogla vseh porabiti. Instituti, klinike itd., ki jih je fakulteta dobila v teh petnajstih letih, so po gradnjah in opremljenosti na izredno visoki stopnji in predstavljajo vrednost 77 milijonov dinarjev (koliko smo že oni dan zračunali, da bi stala cela univerza v Ljubljani — 100 milijonov?). Fakulteta je v tej dobi izločala 1100 zdravnikov in izdala okrog 1000 znanstvenih publikacij. — V zadnjem času je bila razdeljena na medicinski in farmaceutski oddelek.

Sitni kot smo, bomo seveda poleg čestitk beogradske medicinske fakulteti spet tudi primerjali. Ljubljanska medicinska fakulteta, ki je nekaj starejša in nepopolna, ni dosegla v svojih 18 letih, v primeri s 15 leti beogradske, sploh ničesar. Če se bomo bolj natančno pregledali, bo nemara res od vseh znamenitih angleških vrlin, ki nam jih pripisujejo, ostala le vztrajnost, pa še ta samo v — potrpežljivem pričakanju...

Pa kaj bi z medicinsko fakulteto, da smo le — Angleži.

Dr. Tine Debeljak — ?!

Znova se vračamo k vprašanju, ki je za nas zelo važno.

V svoji predzadnji številki smo javili o izpadu, ki je bil izvršen proti našemu listu. Kulturni urednik »Slovenca«, g. dr. Tine Debeljak je namreč označil v svojem noveletnem pregledu slovenskega tiska naš list z »1551, glasilo marksističnih akademikov« in nam oddelil skupno z »Delavsko politiko« mesto na skrajni levisi vsega slovenskega časopisa. V okolnostih kot vladajo, preti našemu listu s to označbo nevarnost, da bo lahko prisiljen k prenehanju izhajanja. Zato smo z vso strogostjo pozvali g. dr. Tineta Debeljaka, da izda, na podlagi česa si je dovolil zgraditi tako sodbo? Kot razvidite iz vsega našega pisanja, ni namreč ničesar, kar bi to upravičevalo. Izrekli smo tudi bojazen, da se bo našel za prvim takoj tudi drugi, ki bo pograbil kamen in dopolnil, kar je dr. Debeljak začel, n. pr. naš napadalni tovariš »Straža v viharju«.

Niti za las se nismo zmotili. V svoji zadnji številki je »Straža v viharju« to res tudi napravila! Ker slučaj ni prvi, lahko povemo, kako bo šla stvar naprej...

Nesmiselno bi bilo polemizirati s »Stražo«. Dokler je še čas, se zato obračamo na tistega, ki je stvar začel. Torej znova na g. dr. Tineta Debeljaka. Prisiliti ga hočemo kot človeka iz kulturnega sveta, ki skladno z navadami v kulturnem svetu prevzema odgovornost za svoje pisanje, da bo izpregovoril — česar doslej še ni napravil.

Dr. Tine Debeljak je mlad človek, ki mu ne more biti vse eno, kaj mislimo o njem. Šele nekaj let je, kar je zapustil univerzo in sicer tisti njen oddelek, ki uživa v javnosti po pravici sloves ne le zaradi svoje znanstvene višine, ampak predvsem tudi zato, ker je dal slovenski družbi vrsto najboljših delavcev in tudi najboljših ljudi. Po svojih kon-

čanih literarno zgodovinskih študijah je dosegel celo čast, da ga je oddelek priporočil za nadaljno izobrazbo v inozemstvu, kjer je preživel s pomočjo javnih sredstev več let. Redki so mladi ljudje, ki dosežejo to srečo. Njih naloga ne more biti drugačna kot da postanejo s to svojo prednostjo nosilci najkulturnejših pridobitev zapada in sveta med Slovenci. Njih delo morajo odlikovati posebne kvalitete. Vse okoliščine jih silijo, da postanejo najprosvetljenejši element v domači družbi. Univerza jim je dajala zato, da bo od njih sprejemala. Oddelek, ki je šolal Tineta Debeljaka je zidal mnogo nanj. Vrnil se je in pred letom predložil univerzi svojo doktorsko disertacijo.

In... vstopil v uredništvo dnevnika »Slovenca« kot njegov kulturni referent.

Dnevni tisk je zelo vplivna sila in kulturni človek napravi z njim lahko zelo mnogo dobrega. Tudi to bi bila za mladega slavista neka prilika, da vrne univerzi kar mu je dala na njegovo življenjsko pot.

Mislili bi, da se bo pri vsakem njegovem srečanju z univerzo poznala taka skrb.

Ne istovetimo se z univerzo, toda če kdo v slovenski javnosti, moremo mi živeti v zavesti, da smo napravili zanj kar je bilo v naših močeh. Nismo samo tolmači njenih potreb v Beogradu in doma, temveč z glasnim in tihim delom vsak dan doprinasamo k temu, da bi izšli iz nje mladi ljudje zrelejši, sposobnejši, boljši.

Pri svojem srečanju z univerzo je smatral mladi doktor Tine Debeljak za potrebno, da napravi atentat na nas. Če bi napravil to kak kdorkoli, kak nepodpisan žurnalista, ki ni nikomur odgovoren, bi ga pustili, da gre svojo pot. Toda dr. Tine Debeljak je še vse preveč predstavnik akademske generacije dobe, ki je komaj za nami, da bi ne tehtali vseh njegovih srečanj z univerzo.

Njegovo vprašanje je za nas moralno vprašanje. Tako bomo čakali še naprej njegove razjasnitve.

Kdo rešuje vprašanje beograjske bolnišnice?

V zadnjem času so pisali naši dnevniki na kratko, kot poročilo Avale, o konferenci ministra za socialno politiko Dragiša Cvetkovića s šefi beograjske splošne državne bolnišnice. Predmet razgovora je bilo vprašanje bolnišnice.

»Po referatu g. ministra se je razvila diskusija, v kateri sta se obravnavali predvsem dve vprašanji, ki se nanašata na splošno državno bolnišnico: zboljšanje sedanjega stanja s sredstvi, ki so na razpolago, in načrt bodoče splošne drž. bolnišnice... O bodoči drž. bolnišnici je bilo sklenjeno, da se sestavi delovni načrt za dolgo vrsto let in da se z izrednimi sredstvi, predvsem pa s sredstvi, ki se bodo zbrala v novem bolniškem fondu, prične načrtno graditi drž. bolnišnica v Beogradu...«

Iz poročila sklepamo, da je Beograd uvidel potrebo le ene bolnišnice — seveda v Beogradu. Ta se bo (to danes že lahko trdimo) gradila s sredstvi, ki bodo zbrana v bolniškem fondu — seveda iz vse države.

Ob novem letu je vsa Slovenija postavila zahtevo po novi bolnišnici s klinikami v Ljubljani. — 23. januarja je bila v Beogradu konferenca, ki je uvidela potrebo nove bolnišnice v Beogradu. Saj se menda ne bomo vprašali, katera bo postavljena preje.

Ne, nismo proti novi bolnišnici v Beogradu. Odkrito pozdravljamo vsako skrb za ljudsko zdravje.

Hočemo le, da isto skrb kot Beogradu posveča vlada tudi zdravju in napredku našega ljudstva.

In še nekaj. V Beogradu skrbi gospod minister za bolnišnico, v Ljubljani študentje.

Kdo rešuje vprašanje zagrebške tehnike?

V začetku januarja je sklical rektor zagrebške univerze konferenco, na kateri so profesorji sestavili načrt postopne dograditve zagrebške univerze. S konference so poslali g. ministru prosvete tudi dopis, kjer zahtevajo, naj vlada sprejme proračun v celoti, ker bi bilo črtanje katerekoli postavke, kot tudi zmanjšanje posameznih postavk nedopustno. Takoj nato sta odšla g. rektor in dekan tehn. fakultete v Beograd, kjer sta zahteve hrvaške univerze zastopala osebno. In še naslednja stopnja te akcije: konferenca pri prosvetnem ministru, z udeležbo g. ministra, rektorja, prorektorja in vseh dekanov zagrebške univerze.

Ena najvažnejših zahtev hrvaške univerze je zgraditev tehniške fakultete. Če nam bo mogoče, bomo v eni prihodnjih številkih ponatisnili idejni osnutek nove tehnike v Zagrebu in za primerjavo še že stoječo beograjsko in našo tehniko. Potem vendarle ne bo nikogar več, ki bi trdil, da so naše zahteve previsoke.

Če primerjamo: 5 milijonov za dograditev naše tehnike, 12 milijonov za zgraditev prvega dela zagrebške tehnike in 45 milijonov za tehniško fakulteto v Beogradu. In še. Beograd je 45 milijonov že dobil, v Zagrebu vodi borbo univerzna uprava, v Ljubljani študentje sami.

Kdo rešuje vprašanje ljubljanske in tehnike?

Študentje. Študentje so 26. januarja sklicali javno zborovanje, na katerem so — že davno ne več prvič — manifestirali zahtevo po dograditvi ljubljanske tehnike in zgraditvi nove bolnišnice v Ljubljani.

Znižane cene

Imajo p. n. g. akademiki v frizerskem salonu

Stane Rakar

Ljubljana, Prešernova ul. 7
Poleg glavne pošte (Vežni vhod)

Stanovska država — da ali ne?

Vedno so se »Slovenec« in njegovi zavzemali za stanovsko državo. O velikem delu Dolfusa, o rešitvi Avstrije edino v stanovski državi itd., itd.

Zato smo bili začudeni, ko nam je »Slovenec« dne 1. febr. povedal, da »...je vse govoričenje o stanovski ustavi, o stanovskem zastopstvu, o stanovski samoupravi norčevanje iz ljudi, ki so šli s stanovsko zavestjo na volišče. — Saj so le-ti zastopniki stanovske države, ki ni — to smo sedaj končno le spoznali — nič drugega kot stari avstrijski birokratizem z različnimi novimi »bundi«, ki rabijo seveda novih direktorjev, sekretarjev in komisarjev brez števila...«

Ta ostra kritika stanovske države nima vzroka zgolj v bojazni za Koroško in v odporu proti germanizaciji. Kdor jo je napisal, pozna položaj stanovske Avstrije, pozna zlasti še položaj Koroške, ki se je ne le v narodnem, ampak tudi v gospodarskem oziru močno poslabšal. Zaradi stanovske ureditve ali zaradi novega vala germanizacije? »Slovenec« dopisnik obsoja oboje. — Je zanj in za »Slovenca« veljavna tudi nadaljna konsekvence te kritike, da v ideji okrožnice »Quadragesimo anno«, ideji stanovske države, za Slovence ni rešitve? Pa kaj, ko ni važna resnica, tudi članki niso važni, važna je le oblast.

Navodilo, kako postaneš s kar najmanjšim trdom kar najbolj popularen predavatelj

Pri predavanju je važno predvsem dvojje: izbira teme in kako to predavanje »populariziraš«. Glede teme moraš paziti zlasti na to, da se odločiš za tako temo, ki je vedno bolj ali manj aktualna, vendar ne tako, da bi koga bodla v oči. Priporočljivo je n. pr. predavati o naših velikih tvorcih Trubarju, Prešernu ali Cankarju, vendar ne o njih samih — človek lahko pride kar na lepem v neprijeten položaj, če načne njihov svetovni nazor, in se zameri, če ne temu, pa onemu — predava naj n. pr. o njihovih sorodnikih, o materi ali soprogi ali hčeri — tu so tla veliko manj nevarna. Ko ste se torej odločili za tako ali podobno temo, začnite s sestavo predavanja. Najprej govorite na splošno o tem, kaj in kateri svetovni pisatelji so že pisali o materi ali soprogi ali hčeri, torej: kako so matere ali soproge ali hčere odmevale v logih svetovne literature. Nakar se obrnite k svoji konkretni osebi: Trubarjevi ali Prešernovi

ali Cankarjevi materi ali soprogi ali hčeri. Vendar ne pozabite mimogrede omeniti, da je ravno s Trubarjem ali Prešernom ali Cankarjem stopila slovenska literatura na nivo evropske književnosti, da pa prav s tem, kar je Trubar, Prešeren odn. Cankar napisal o svoji materi, soprogi odn. hčeri, slovenska literatura evropski prednjači. Tako ste torej srečno prispeli do osrednjega dela svojega predavanja, a ne postopite se za božjo voljo, vnesti zdaj v predavanje kakih samostojnih misli ali sodb! Vi kar lepo povejte, da so Vam bila edini in neusahljivi vir, ko ste skušali razbrati pravi in nepotvorjen obraz Trubarjeve, Prešernove odn. Cankarjeve matere ali soproge ali hčere, ravno pisateljeva dela. In potem kar lepo s svojimi besedami — tu in tam lahko tudi kaj citirate — poveste vse, kar je Trubar itd. napisal o svoji materi itd. Ko ste s tem končali, poveste za slovo še nekaj slavonspevov kot »svetel vzgled«, »svetnica«, »mučenica« in kar je še takih besedi, primernih za take prilike.

To naj bi bilo, kar se tiče golega predavanja. Zdaj pa k popularizaciji. Imamo dva načina popularizacije: prvega, ki donaja poleg »moralnega« tudi gmotni uspeh, in drugega, ki donaja zgolj »moralni« uspeh. Ko si svoje predavanje napisal, ga spravi v kako revijo, pusti svoje ime dokaj debelo tiskati. Potem počakaj, da pride obletnica Trubarjevega, Prešernovega ali Cankarjevega rojstva ali smrti, preberi pri tej svečani priložnosti svoje predavanje v radiu. Ko si tako svoj proizvod popolnoma izčrpal, in hkrati tudi svoje ime dal na veliki zvon, spravi predavanje varno v predal in čakaj. K tebi bodo hodila društva in korporacije: Gospod doktor, profesor, pisatelj, pesnik, književnik, dramaturg, režiser ali karsizebodi, predavajte nam o čem! In ti se velikodušno odzoveš, potegneš iz predala svoje predavanje in greš predavat. Tako delaš lahko kakih pet let, nakar je čas, da se lotiš spet česa podobnega.

Tako! K temu bi dodal le še to, da ni potrebno, da bi bilo predavanje bogve kaj posebnega. Ne! Zadostuje čisto povprečna, nekoliko razvlečena gimnazijska naloga. Važno je le to, kako ga prebereš. Prebrati ga moraš lepo počasi, slovesno. Zelo dobro je, če imaš malo igralskega recitatorskega talenta, če tega ne, pa popolnoma zadošča malo patosa. Ne veliko, samo ščepec.

Če se boš ravnal po mojem navodilu, ti uspeh zagotovo ne izostane. To ti garantiram z lastnim imenom.

D. Janč.

Ivan Rob.

Sluga

(Konec.)

Navadni sluga.

(Servus servorum vulgaris.)

V truplu, v svoji ponaši pa tudi po svoji skromnej dlaki je navadni sluga podoben brezposelnemu. Tudi po svoji plači spominja nanj, le po delu se razlikujeta. Navadni sluga dela od jutra do večera, to pa radi tega, ker ima toliko gospodarjev. Peter mu ukaže: »Pojdi gor!« Pavel mu reče: »Pojdi dol!« Skratka: vsak krotovničar mu veli to in ono. Zato ni čuda, da je tako neizrečeno plah. Tiho odpira in zapira vrata in boječe stopa po hodnikih. Človek bi dejal, da revež pričakuje, da mu bo zdajdaj kdo rekel: »Priatelj, odkod si se pa ti vzel?«

Družbe ne mara. Najraje hodi sam. Dobro mu pa vendar dé, če ga kdo pelje v gostilnico. Veselja ne vé kaj bi počel. Veselo poskakuje in maha z repom. Hvaležen ti je za vsako dobro besedico, ali še bolj ga razveseliš, če mu stisneš kakšen novček v dlan.

Vključ svojjej okornej in zatrepnej zunanjej podobi ima navadni sluga plemenitejšo čud, kakor marsikateri profesor ali študent. Le da je ne obeša na veliki zvon.

Med navadne sluga prištevamo tudi one samice, ki pospravljajo raznovrstno nesnago po univerzi. Študentje sicer zelo pazijo na snago svojega perja, da bi pa bili hodniki čedni in sobe čiste, za to jim ni veliko mar. Vseposod mečejo čike, papir, ostanke jedil in — kakor bi ne bilo te nesnage dovolj — pljujejo po tleh. Če bi teh stvari nihče ne pospravi, bi v velikeje zatohlosti, ki vlada na univerzi, začele gniti. Smradovi bi zakuhili zrak in vsakršne kužne bolezni bi se izcimile. Tu so samice človeku največji dobrotnice, one čistijo hodnike in pospravljajo seminarje, ki bi se brez njih spremenili v hleve.

Seminarski sluga.

(Servus servorum seminarii.)

Med vsemi slugami je seminarski sluga najbolj priljuden, šegav in najbolj učen. V pavzah se rad pomeša med študente, jim pomaga preganjati dolg čas in jim pripoveduje mične zgodbe iz svojega življenja. Zaradi te lastnosti ga imajo študentje jako radi, še bolj pa zato, ker jim pri študiju in pri skušnjah rad pomaga.

O njegovej učenosti bi se dalo marsikaj lepega povedati. Pozna skoraj vso knjižnico svojega seminarja. Vse, katere knjige so dobre in katere slabe. Dá se priučiti raznim umetnijam. Posebno tujih jezikov se kaj rad uči. Brehm je poznal nekega seminarskega slugo, ki je govoril pet jezikov. Revež je pa kmalu poginil in pogubila ga je njegova ukaželjnost. Ta sluga je imel namreč grbastega gospodarja. Nekega dne je stopil k njemu in ga vprašal, kako bi se po italijanski reklo: »Vi imate veliko grbo?« Čez mesec dni so ga našli sestradanega na nekem dunajskem dvorišču. Pred njim je ležala odprta italijanska vadnica in v njej podčrtan stavek: »Resnica v oči bode.«

Po knjižnicah živi knjižni sluga, ki je v ponaši podoben seminarskemu slugi.

Uradni sluga.

(Servus servorum officii.)

Ta žival životari po univerzitetnih uradih. V svojem razpoloženju je večkrat odvisen od svojega gospodarja. Če je na primer gospodarju žena pozabila kavo osladiti ali pa ga je že na vse zgodaj prišel krojač terjat, tedaj je gospodar slabe volje, se kremži in godrnja in uradni sluga se mora kisló držati. Pobesi šobo in ne spregovori besedice.

Kakor vidi svojega gospodarja, tako bi tudi rad sam jahal uradnega konjička, ali mrha mu ne da sesti na hrbet, ker je le imenitne gospode vajena.

Med vsemi slugami je uradni sluga najmanj boječ. Krepek loputa z vrati in moško stopa po hodnikih, češ: tudi jaz sem na svetu potreben.

Posebno mesto med uradnimi slugami zavzema vratar. Vse se ga veseli, kadar pride s pošto domov, posebnost pa študentje, ki pričakujejo ljubavnih ali denarnih pisem. Vse polno obiskovalcev ima. Nekateri študentje prihajajo samo radi njega na univerzo. Okrog poldne se prikažejo, ga pozdravijo, povprašajo po pošti pokramljajo nekoliko in se nato spet vrnejo domov. Ob popoldnevih, kadar nikogar ni, sedi sam v svoji luknji, gleda skozi okno in si brundaje prepeva:

»Pejmo v črne bukve gledat,
kaj zapisano stoji:
če se sluga pritožuje
jih še bolj po glav' dobi.«

Mali
CONTINENTAL
Je res najboljši
pisalni strojček

IVAN LEGAT
MEHNIK

Maribor, Vetrinjska ulica št. 30
Tel. int. 24-34

Ljubljana, Prešernova ulica 44
Tel. int. 26-36

